

Avrom Sutzkever

EILĖRAŠČIAI

MEILĖ ŽEMEI

Tu ginčo nepradėk su manimi,
Kaip dangų myliu žemę – net labiau!
Nes kuo daugiau dangaus, tuo man aiškiau
Kad žemiškas, kad žemė aš esmi.

1940

PO TAVOM ŽVAIGŽDĖM BALTOM

Po tavom žvaigždėm baltom
Baltą ranką man ištiesk.
Ašaromis mano žodžiai
Tau į delnus telašės.

Žvelk, kaip jų šviesa užgęsta
Požemiuos manų akių.
Ir slėptuvės jiems surasti
Savyje nebegaliu.

Savo turtą, Dievas mato,
Noriu tau padovanot.

Nes liepsnoja mano metai,
Mano siela tuoj liepsnos.

Apleisti rūšiai, pastogės –
Mirtina tyla visur.
Bėgu aš aukštyn per stogus
Ir vis ieškau: kur tu, kur?

Ima vytis it padūkę
Laiptai, skersgatviai, kiemai.
Kybau aš – styga nutrūkus –
Ir dainuoju tau liūdnei:

Po tavom žvaigždėm baltom
Baltą ranką man ištiesk.
Ašaromis mano žodžiai
Tau į delnus telašės.

Vilniaus getas, 1943

GULIU KARSTE

Guliu aš karste
lyg mediniam drabužy,
guliu.
Tebūna jis luotu
linguojamu užesio,

tebūna lopšiu.

Iš čia,
kur atsiskiria kūnai
nuo savojo laiko,
šaukiu aš tave, seserie,
ir balsas atstumą
jveikia.

Kodėl netikėtai karste
krūpteli kūnas?
Tai tu su manim visa.
Tavo juodas vyzdys.
Tavo alsavimas.
Tavo šviesa.

Šitaip supa lemtis mus:
vakar čia,
ryt – anapus,
o šiandieną karste
lyg mediniam drabužy
žodis giedantis slepias.

Vilnius, 1941

EGZEKUCIJA

Kasuosi sau duobę – taip lėmė dalia.
Ir ieškau paguodos savajam kape.

Nors dreba ranka, bet smeigiu, ir sukrunta
Kliudytas kastuvo ašmens kirminukas.

Kai perkirtau jį – net suskaudo širdis,
Bet štai prieš akis jie jau du, paskui trys.

Dar kirtis – ir žemėj ketvirtas besąs.
Nejau šias gyvybes sukūriau aš pats?

Tamsi neviltis praskaidrėja staiga,
tikėjimas vėlei ranką sustiprina:

jei gyvio neužmuša kirčio jėga,
tai kuo aš menkesnis už mažą kirminą?

Vilniaus getas, 1942

MALDA STEBUKLUI

Čia tu, čia tu! Tikros gyvybės grūdas
tarsi trynys negyvame lukšte.
Čia tu, čia tu! Padėsi man nežūti,
jei ašarom sušildysiu tave.
Aš nuogas šaltyje. Bet šildau – pažiūrėk! –

aš tavo trapų lukštą: pagailėk!

Juk kada nors tu privalai ištikti,
jau nusimetęs žodžių grandines.
Ir mūsų žvilgsniai turi susitikti,
kai stosi tarp žudikų – ir manęs.
Kai melsi pats stebuklo nejučia,
kaip aš dabar su ašara karčia.

Mirtis greita. Ant kulkos dyglio joja
suleist nuodų į mano tamsią veną.
Švininis dūris tuoj pakirs man kojas,
jei tu nespėsi tapti mano siena.
Jei pavėluosi – tau pačiam skaudės,
nes slėgs stebuklo sąžinę kaltė...

Vilniaus getas, 1942

IŠ PAMESTOS POEMOS

Mama,
aš sergu.
Mano siela nuėjus raupais.
O gal dar blogiau:
ji geltonoj beprotybėj.
Tavo lūpų balzamas
per šventas, kad galėtų

iš karto prikelti mane
iš žaizdotų požemių.

Bet jei tai tiesa,
kad tu myli mane kaip visad,
jei aš tau antrasis po Dievo –
tada paskutinis mano prašymas toks:
– Pasmauk mane!
Pasmauk tais motinos pirštais,
kurie mane žaidino
iš gluosnio pintam lopšy.

Tai reikš:
tavo meilė stipri kaip mirtis.
Tai reikš:
tu patiki man savo meilę.
Tada aš pavirsiu
į būtį-iki-manę
ir būsiu nebūsiu
kaip žvaigždė
ant vandens.

Vilniaus getas

BATŲ VEŽIMAS

Rieda ir rieda ratai,

Ką jie atveža man?
Krūvą drebančių batų,
Sukrautų vežiman.

Gal jaunikis važiuoja
Su nuotaka vakare?
Gal susimaišę šokėjų
Batai tame vežime?

Gal tai vestuvės, šventė?
O gal pats apakau?
Batus, matytus andai,
Aš tarp jų pažinau.

Kaukši kulnys į taktą:
Kur link, kur link, kur link?
Iš senojo Vilniaus gatvių
Mus veža Berlyno link.

Nenoriu klausti „kieno jūs?“,
Bet plyšta mano širdis:
Batai, kur jūsų kojos –
Teisybę kas pasakys?

Kur koja to batelio
Su žibančia saga?
O šito – kur vaikelis,
O šito – kur dama?

Kiek čia mažų batukų –
Kodėl nematyt vaikų?
Kodėl tie su kulniukais
Be nuotakos pėdų?

Tarp pusbačių nudėvėtų –
Batai mano mamos,
Kuriuos jinai avėjo
Tik per šabą namuos.

Ir kaukši kulnys į taktą:
Kur link, kur link, kur link?
Iš senojo Vilniaus gatvių
Mus veža Berlyno link.

Vilniaus getas, 1943

VAIKUI

Galbūt iš alkio,
o galbūt iš meilės, –
tiktai mama tegali tai paliudyti:
tave praryt norėjau, mano vaike,
kai pajutau, kaip šąla tavo kūnas
mano delnuose,
lyg būčiau juose gniaužęs

šiltos arbatos stiklą,
jausdamas jį vėstant.

Nes nebuvai tu svetimas, ne svečias
mūsų žemėj, kur antro tokio nieks nepagimdys, –
save pačius pagimdo žmonės tartum žiedus,
susineria grandinėm tie žiedai.

Vaike mano,
kurį kalboj galiu pašaukti: meile,
o ne kalboj esi visai tu vienas,
tu – kiekvieno mano sapno branduolys,
paslapyje esąs Trečiasis,
kuris iš šio pasaulio pakraščių
lyg vykstant nematomos audros stebuklams
atneša, sulydo kitus du,
kad save jie kurtų ir kad džiaugtųsi savim: –

kodėl tu visą kūriniją pasmerkei aptemti
užmerkdamas akis,
ir palikai mane kaip elgetą lauke
kartu su šiuo susprogusiu pasauliu,
kurį atstūmei?

Tavęs nedžiugino lopšys,
nors jo sūpavimai kartojo
tą patį ritmą, kuriuo juda žvaigždės.
Saulei beliko skeldėti it stiklui –

nes tu nė karto neišvydai jos šviesos.

Tavo tikėjimą išdegino nuodų lašai:

manei,

kad tai saldus ir šiltas pienas.

Tave praryt norėjau, mano vaike.

Kad bent pajusčiau skonį

savo ateities, kurios taip laukiau.

Gal tu dar sužydėtum kada nors

manam žydėjime.

Bet aš nevertas būti tau kapaviete.

Todėl tave išsiųsiu

į sniegą, šaukiantį balsu,

į sniegą, mano pirmą šventę,

ir tu nugrimsi

lyg atšvaitas saulėlydžio

į sniego tylias gelmes

ir perduosi pasveikinimą nuo manęs

sušalusioms žolėms – – –

Vilniaus getas, 1943

KAIP?

Kaip ir ko savo taurę pripils,

kai ateis tavo laisvės diena?

Ar džiaugsme dar galėsi išgirsti,
kaip tau rėks praeities tamsa,
praraja be dugno, be sienų,
kur it kaukolės balkšo dienos?

Tu ieškosi tinkamo rakto
užsikirtusioms savo spynoms.
Gatves tartum duoną grauši
ir galvosi: anksčiau – tai geriau.
Laikas gniauš be garso tave
tarsi mirusį žiogą delne.

Ir tava atmintis dunksos
tartum miestas vakar sugriuvęs.
Tavo žvilgsnis ten rausis, ropos
tartum kurmis, tarytum kurmis...

Vilniaus getas, 1943

ŠVINO PLOKŠTĖS IŠ ROMŲ SPAUSTUVĖS

Tarytumei pirštai, išlindę pro grotas,
kad vėją pajustų už sienų sunkių –
mes nērēm per naktį švino išvogti,
švino plokščių iš Romų spaudos namų.
Turim tapti dabar kariais mes, svajotojai,
Raidžių dvasių paversti mirties metalu.

Dar kartą sulaužėmė užraktą seną
į paslaptį saugančią amžiną olą.
Šešėliais šarvuoti, spingsint mažai lempelei
pylėm raidžių metalą iš puslapių formų,
kaip pylė šventykloje mūsų seneliai
aliejų į šventą auksinę menorą.

Ir švinas švytėjo, kai liejome šovinius,
Taip lydėsi mintys – raidė po raidės.
Eilutės iš Lenkijos ir iš Babilono
ištirpo ir jungėsi be jokios skirties.
Dabar ta galybė, įslaptinta žodžiuose,
pasaulį šūviais prikelt privalės!

Ir tas, kas regėjo, kaip kulkomis gynėsi
geto žydai, myriop pasmerkti,
Regėjo Jeruzalę, kovai sukilusią,
kai virto granito mūrai aukšti.
Pavogę žodžius, juos sulydėm į šviną,
Bet jų balsus atpažinom širdy.

Vilniaus getas, 1943

JUODI ERŠKĖČIAI

Erškėčiai auga

virš mano motinos namų –
paklaikę, dygūs vakarykščiai žvilgsniai!
Ir aš –
ant jų aštrumo apsigyvenu,
ir išrišimo ieškau
juoduos erškėčius.

Jaučiu – mamos dvasia
dar sklando viršum jų.
Dabar juodi erškėčiai –
mano psalmė.
Artėjant nakčiai,
kai tiktai rasos nepažįsta ašarų,
į juos aukštyn lipu
apsvaigt nuo skausmo.
Ir mano lūpoms – debesims virš žodžių –
šnabždant pateka jaukus naminis mėnuo.

Ir To,
kuris sodina juoduojančius erškėčius,
maldauju:
pasodink mane kaip juos,
aš noriu čia gyventi,
gerai man čia, gerai.

Nusirengiu.
Ir imu šokti,
šokti,

šokti,

kol erškėčiai pradeda žydėti nuo mano kraujo.

Aš noriu čia gyventi,

gerai man čia, gerai.

Vilnius, 1945

Iš jidiš k. vertė Mindaugas Kvietauskas